

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 02/22/2005
Spisová značka: 29 Odo 161/2004
ECLI: ECLI:CZ:NS:2005:29.ODO.161.2004.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo:
Dotčené předpisy: § 27 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 13 předpisu č. 513/1991Sb.
Kategorie rozhodnutí: C

29 Odo 161/2004

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Gemmela a soudců JUDr. Zdeňka Krčmáře a JUDr. Ivany Štenglové v právní věci žalobkyně C. spol. s r. o., zastoupené, advokátem, proti žalované, advokátce, jako správce konkursní podstaty úpadkyně K., spol. s r. o., o vyloučení nemovitostí ze soupisu konkursní podstaty, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 35 Cm 130/99, o dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 23. října 2003, č.j. 13 Cmo 204/2003-127, takto:

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. října 2003, č.j. 13 Cmo 204/2003-127, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. února 2003, č.j. 35 Cm 130/99-102, zamítl žalobu na vyloučení nemovitostí specifikovaných ve výroku rozhodnutí (dále jen „sporné nemovitosti“) z konkursní podstaty úpadkyně K., spol. s r. o. a žalované nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

V odůvodnění rozsudku zejména uvedl, že kupní smlouvou ze dne 11. února 1997 (dále jen „kupní smlouva“) prodávající (pozdější úpadkyně) prodala sporné nemovitosti žalobkyni, přičemž jménem prodávající jednal Ing. R., který, byť zapsán v obchodním rejstříku jako její jediný jednatel, byl z této funkce odvolán valnou hromadou dne 7. listopadu 1996. Odkazuje na ustanovení § 6 odst. 2 a § 19 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“) a na ustanovení § 20, § 37 odst. 1, § 133 odst. 2 a § 588 občanského zákoníku, soud prvního stupně dospěl k závěru, že vzhledem k okolnostem předcházejícím uzavření kupní smlouvy, místu jejího uzavření a skutečnosti, že většinový společník úpadkyně Ing. K. jednatelem žalobkyně M. P. „vysvětlil“, že Ing. R. není jednatelem prodávající, kupní smlouva „nevznikla“, jelikož žalobkyně nejednala v dobré víře, že Ing. R. je jednatelem prodávající.

Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 23. října 2003, č.j. 13 Cmo 204/2003-127, k odvolání žalobkyně rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé změnil tak, že se sporné nemovitosti vylučující ze soupisu konkursní podstaty úpadkyně (výrok I.) a žalované uložil zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů 39.425,- Kč (výrok II.).

Odvolací soud převzal jako správná skutková zjištění učiněná soudem prvního stupně, dokazování částečně opakoval a z části doplnil (listinami, jež byly navrženy k důkazu již v řízení před soudem prvního stupně, který sice uvedené důkazy provedl, ale vzhledem k zastávanému právnímu názoru je nehodnotil), přičemž dospěl k právním závěrům od soudu prvního stupně odlišným.

Cituje ustanovení § 27 odst. 2 obchodního zákoníku a ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku a poukazuje na závěry obsažené v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2941/2000, odvolací soud akcentoval, že dobrá víra účastníka občanskoprávního vztahu o existenci subjektivního práva se posuzuje podle toho, zda účastník ani při obvyklé opatrnosti, kterou lze po každém požadovat, nemohl mít pochybnosti o existenci subjektivního práva; dobrá víra proto nevychází jen ze subjektivních představ účastníka, ale musí být posouzena z hlediska objektivního, tj., zda zachoval náležitou opatrnost, kterou lze s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu po každém subjektu práva požadovat.

Podle přesvědčení odvolacího soudu žalobkyně s ohledem na okolnosti uzavření kupní smlouvy, jakož i s ohledem na pozdější praxi úpadkyně neměla a nemohla mít pochybnosti, a to ani při obvyklé opatrnosti, kterou lze po každém požadovat, o existenci „práva“ Ing. R. za úpadkyni kupní smlouvu uzavřít, a byla proto v dobré víře, že jmenovaný je osobou oprávněnou za úpadkyni jednat. Tento závěr - pokračoval odvolací soud - ob stojí i v případě, že žalobkyně nepřikládala zásadní význam sdělení „jednoho ze společníků“ úpadkyně - Ing. K., že „další ze společníků“ (tj. Ing. R.) není jednatelem úpadkyně, jelikož ani tento společník „neměl jasno, jaký význam pro možnost dalšího jednání Ing. R. za úpadkyni má jeho odvolání funkce jednatele, když ještě v letech 1997-2000 byl přesvědčen o tom, že za úpadkyni jednat může“. Na existenci dobré víry žalobkyně pak lze usuzovat i z toho, že si „pro vlastní jistotu“ obstarala v den podpisu kupní smlouvy výpis z obchodního rejstříku, podle něhož Ing. R. byl jednatelem úpadkyně. Pokládá se za správné „zjištění“ soudu prvního stupně, že jednatel úpadkyně podepsal kupní smlouvu „k výzvě“ Ing. K. a že tak učinil bez nátlaku a považuje za nedůvodné výhrady žalované o neurčitosti a nesrozumitelnosti ujednání o kupní ceně a její úhradě, odvolací soud dospěl k závěru, že žalobkyni svědčí vlastnické právo ke sporným nemovitostem, jež vylučuje jejich zápis do konkursní podstaty úpadkyně.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, odkazujíc co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a namítajíc, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. uplatňujíc dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Dovolatelka odvolacímu soudu vytýká, že nehodnotil skutečnost, že Ing. R., zapsaný v obchodním rejstříku jako jednatel úpadkyně, nemohl jako statutární orgán vystupovat, neboť byl 7. listopadu 1996 valnou hromadou z funkce jednatele odvolán, v důsledku čehož „mohl vystupovat jménem prodávající strany pouze na základě řádného zmocnění valnou hromadou, neboť po odvolání tohoto jednatele společnost jiného jednatele neměla“.

Správnost právního posouzení věci odvolacím soudem dovolatelka dále zpochybňuje v řešení otázky existence dobré víry žalobkyně, když z provedeného dokazování (svědecké výpovědi Ing. K.) je zřejmé, že o odvolání Ing. R. z funkce jednatele úpadkyně byla žalobkyně informována ještě před podpisem kupní smlouvy. K právním úkonům realizovaným úpadkyní po podpisu kupní smlouvy, tj. po 11. únoru 1997, pak dle dovolatelky při řešení otázky existence dobré víry žalobkyně o osobě jednatele úpadkyně nelze přihlížet, když dobrou víru je nutno posuzovat k datu podpisu kupní smlouvy.

Zastávajíc názor, že okolnosti uzavření kupní smlouvy vyšlé najevo v důkazním řízení dobrou víru kupující - žalobkyně - zcela vylučují, dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně shledává rozhodnutí odvolacího soudu věcně správným, a to i v řešení otázky existence její dobré víry při uzavření kupní smlouvy co do postavení Ing. R. jako jednatele úpadkyně, když vyjma výpovědi svědka Ing. K., o jejíž nevěrohodnosti nelze pochybovat, neexistuje žádný důkaz popírající dobrou víru žalobkyně. Proto navrhuje, aby dovolání žalované bylo zamítnuto.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, dovolací soud - v hranicích právních otázek formulovaných v dovolání - přezkoumal správnost právního závěru odvolacího soudu o existenci dobré víry žalobkyně, že Ing. R. je statutárním orgánem úpadkyně, tj. osobou oprávněnou jménem úpadkyně jednat.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Pro právní posouzení věci jsou rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1) žalobkyně nabyla vlastnictví ke sporným nemovitostem kupní smlouvou uzavřenou s úpadkyní 11. února 1997 a na základě této kupní smlouvy provedl příslušný katastrální úřad dne 12. února 1997 zápis vkladu vlastnického práva žalobkyně do katastru nemovitostí;

2) kupní smlouvu jménem prodávající (úpadkyně) podepsal Ing. O. R., jenž byl z funkce jednatele odvolán valnou hromadou prodávající dne 7. listopadu 1996, a který je nadále zapsán v obchodním rejstříku jako jednatel úpadkyně;

3) usnesením Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 31. července 1998, č.j. 91 K 52/98-22, byl na majetek K., spol. s r. o. prohlášen konkurs a správkyň konkursní podstaty byla ustavena JUDr. J. K., která sporné nemovitosti sepsala 22. února 1999 do soupisu konkursní podstaty úpadkyně;

4) usnesením Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 29. března 1999, č.j. 91 K 52/98-70, byla žalobkyně vyzvána k podání vylučovací žaloby, a to do deseti dní od doručení usnesení, k němuž došlo 6. dubna 1999;

5) žaloba na vyloučení nemovitostí ze soupisu konkursní podstaty úpadkyně byla žalobkyní podána 15. dubna 1999.

Jelikož konkurs na majetek K., spol. s r. o. byl prohlášen 31. července 1998 a sporné nemovitosti správkyň konkursní podstaty sepsala do soupisu konkursní podstaty úpadkyně 22. února 1999, založil Nejvyšší soud své závěry především na výkladu ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb. a č. 12/1998 Sb.

Vzhledem k datu uzavření kupní smlouvy (11. února 1997) je pak pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný výklad zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném k tomuto datu, tj. ve znění zákonů č. 600/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 591/1992 Sb., č. 286/1993 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb. a č. 142/1996 Sb.

Podle ustanovení § 19 ZKV, jsou-li pochybnosti, zda věc náleží do podstaty, zapíše se do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci do soupisu (odstavec 1). Soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc je do soupisu pojata oprávněně (odstavec 2).

K předpokladům, za nichž může soud vyhovět žalobě o vyloučení věci ze soupisu majetku konkursní podstaty (excindační žalobě), patří, že:

1) věc byla správcem konkursní podstaty příslušného úpadce vskutku pojata do soupisu majetku konkursní podstaty;

2) excindační žaloba podaná osobou odlišnou od úpadce došla soudu nejpozději posledního dne lhůty určené této osobě k podání žaloby výzvou soudu, který konkurs prohlásil;

3) žalovaným je správce konkursní podstaty (§ 19 odst. 2 věta první ZKV);

4) v době, kdy soud rozhoduje o vyloučení věci (§ 154 odst. 1 o. s. ř.), trvají účinky konkursu a věc je nadále sepsána v konkursní podstatě (nebyla v mezidobí ze soupisu majetku konkursní podstaty vyloučena);

5) osoba, která se domáhá vyloučení věci ze soupisu, prokázala nejen to, že věc neměla (nebo ke dni rozhodnutí o žalobě již nemá) být do soupisu zařazena, nýbrž i to, že právo, které vylučovalo zařazení věci do soupisu majetku konkursní podstaty, svědčí jí (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněná pod čísly 58/1998 a 67/2002 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 9/2005 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Pro výsledek dovolacího řízení je určující, zda je dána poslední z vypočtených podmínek, konkrétně, že věc neměla být do soupisu zařazena, když o splnění zbývajících podmínek účastníci řízení ani soudy nižších stupňů pochybnosti neměli.

Podle ustanovení § 13 odst. 2 obchodního zákoníku ustanovení tohoto zákona o jednotlivých obchodních společnostech a družstvu určují statutární orgán, jehož jednání je jednáním podnikatele.

Ustanovení 27 odst. 2 obchodního zákoníku dále určuje, že skutečnosti zapsané v obchodním rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, ke kterému byl zápis proveden. Proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis do obchodního rejstříku, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

Statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je jeden nebo více jednatelů. Je-li jednatelů více, je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo stanovy jinak (§ 133 odst. 1 obchodního zákoníku).

Výklad podávaný soudní praxí co do povahy zápisu jednatele společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku je jednotný v tom, že od účinnosti zákona č. 142/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, tj. od 1. července 1996 je takový zápis deklaratorní (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2001, sp. zn. 29 Cdo

3025/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 2001, pod číslem 137, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. prosince 2001, sp. zn. 29 Cdo 2072/2000, jakož i náleze Ústavního soudu ze dne 11. května 2000, sp. zn. III. ÚS 158/1999, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu č. 18, ročník 2000, pod číslem 68).

Pro přijetí závěru, zda kupní smlouva, jejímž předmětem byly sporné nemovitosti, je platná a v návaznosti na to, zda na základě této smlouvy žalobkyni vzniklo vlastnické právo k těmto nemovitostem, je tak rozhodující, jednala-li žalobkyně - pokud jde o osobu jednatele úpadkyně - v důvěře v zápis do obchodního rejstříku (srov. ustanovení § 27 odst. 2 obchodního zákoníku), jinými slovy, byla-li v dobré víře, že Ing. R. je statutárním orgánem úpadkyně.

Dobrá víra je vnitřní přesvědčení osoby, že nejedná bezprávně. Jde o psychický stav jednající osoby, který sám o sobě nemůže být předmětem dokazování. Na dobrou víru lze usuzovat z konkrétních vnějších skutečností, jejichž prostřednictvím se toto vnitřní přesvědčení projevuje navenek, a které dokazovány být mohou. Posouzení, je-li smluvní strana v dobré víře či nikoli, je třeba vždy hodnotit objektivně a nikoli pouze ze subjektivního hlediska (osobního přesvědčení) samotného účastníka, přičemž je třeba vždy brát v úvahu, zda smluvní strana (zde kupující) při běžné opatrnosti, kterou lze s ohledem na okolnosti a povahu daného případu po každém požadovat, neměla, respektive nemohla mít v okamžiku uzavření kupní smlouvy důvodné pochybnosti o tom, že osoba jednající jménem druhé smluvní strany (prodávajícího) je jejím statutárním orgánem (jednatelem).

To, zda je účastník smlouvy v dobré víře, může být pro posuzování platnosti smlouvy významné pouze tehdy, jestliže jménem společnosti jednala osoba zapsaná v obchodním rejstříku jako její statutární orgán, způsobem uvedeným v obchodním rejstříku, ač nebyla oprávněna takto jednat, např. proto, že již byla odvolána z funkce, ale tato změna se dosud nepromítla v zápisu v obchodním rejstříku (srov. např. důvody rozhodnutí uveřejněného pod číslem 58/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Existenci dobré víry je pak nutno zkoumat v časové souvislosti s okamžikem, kdy došlo k uzavření smlouvy, když pozdější vývoj událostí již nemohl právně relevantně dobrou víru nabyvatele narušit (viz závěry formulované v rozhodnutí uveřejněném pod číslem 15/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Soudy obou soudů při zkoumání dobré víry žalobkyně, že Ing. R. je (k datu uzavření kupní smlouvy) jednatelem úpadkyně, vycházely mimo jiné i ze skutkového zjištění, podle něhož Ing. K. (majoritní společník úpadkyně) informoval žalobkyni (jejího jednatele M. P.), že jmenovaný již jednatelem úpadkyně není (byl z této funkce odvolán). Jelikož správnost tohoto skutkového zjištění (a to ani z pohledu nevěrohodnosti výpovědi Ing. K.) nebyla předmětem dovolacího přezkumu, rovněž Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Byla-li žalobkyně (její jednatel) majoritním společníkem úpadkyně upozorněna, že osoba zapsaná v obchodním rejstříku jako jednatel úpadkyně již jejím jednatelem není (byla z této funkce valnou hromadou odvolána), nelze akceptovat právní závěr dovolacího soudu o existenci dobré víry žalobkyně, že Ing. R. je statutárním orgánem úpadkyně. Okolnosti, které uzavření kupní smlouvy předcházely, ani skutečnost, že si žalobkyně ještě v den podpisu kupní smlouvy ověřila zápis Ing. R. jako jednatele úpadkyně, nejsou na tomto závěru způsobitelné ničeho změnit, když informace, které se žalobkyni dostalo, vzhledem k jejímu obsahu a k osobě, která ji učinila (srov. shora uvedená skutková zjištění), podle přesvědčení Nejvyššího soudu musela u žalobkyně vyvolat důvodné pochybnosti o tom, zda zápis jednatele úpadkyně v obchodním rejstříku odpovídá skutečnosti. Na dobrou víru žalobkyně nelze usuzovat ani s ohledem na „pozdější praxi“ úpadkyně, když existenci dobré víry je nezbytné zkoumat k okamžiku uzavření smlouvy.

Vybudoval-li odvolací soud své rozhodnutí na úvahách opačných, je jeho právní posouzení věci nesprávné a dovolací důvod ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl dovolatelkou uplatněn právem.

Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, odst. 3 věta první a odst. 6 o. s. ř.).

Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243d odst. 1 část věty za středníkem o. s. ř.).

V novém rozhodnutí bude znovu rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, včetně nákladů řízení dovolacího (§ 243d odst. 1 věta poslední o. s. ř.).

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně 22. února 2005

JUDr. Petr G e m m e l , v. r.

předseda senátu